

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора

Легкої Оксани Володимирівни

на дисертацію Кирпаня Богдана Володимировича

«Правове регулювання припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань за законодавством України та Європейського Союзу», подану на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»

Оцінка актуальності теми дисертації. Тема дисертаційного дослідження Кирпаня Богдана Володимировича відзначається високим ступенем актуальності, як з точки зору національної правової доктрини, так і з огляду на виклики, зумовлені інтенсивними інтеграційними процесами між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС). У сучасних умовах трансформації правової системи України особливої значущості набуває дослідження саме інституційних механізмів припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань у цивільно-правовій та господарсько-правовій сферах, які мають забезпечити стабільність економічного обороту, а також ефективний захист прав кредиторів та інтересів учасників.

Дослідження питань припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань актуалізується, насамперед, недосконалістю чинного законодавчого регулювання у цій сфері. На законодавчому рівні спостерігається фрагментарність норм, відсутність уніфікованого підходу до визначення правової природи реорганізаційних та ліквідаційних процедур, а також нечіткість у застосуванні категоріального апарату, що створює труднощі у правозастосовній практиці.

Окремої уваги заслуговує аспект, пов'язаний із дослідженням припинення господарських об'єднань, які, на відміну від традиційних форм товариств, мають складну структуру та чисельні корпоративні взаємозв'язки.

Саме з огляду на складну структуру таких утворень питання припинення їхньої діяльності потребує особливо ретельного аналізу.

Не менш важливим є й той факт, що проблема припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань має безпосередній вплив на дотримання прав та інтересів кредиторів, працівників, а також інших учасників господарського обороту. У цьому контексті наукове обґрунтування належного балансу між правами учасників підприємств і правами кредиторів виступає важливою передумовою формування ефективної моделі господарсько-правових відносин. Саме тому дослідження Кирпаня Б. В. справедливо акцентує увагу на необхідності вдосконалення захисту прав кредиторів та формування уніфікованих стандартів припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань.

Актуальність тематики підкріплюється також активними процесами адаптації українського законодавства до *acquis communautaire* ЄС. Натепер важливо не лише імплементувати окремі правові моделі припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань, передбачені європейськими директивами, а й адаптувати їх до національних правових реалій, забезпечивши при цьому збереження правової ідентичності. Як цілком слушно зазначено у дисертації, механічне запозичення європейських інституцій без урахування вітчизняної доктрини та практики є ризикованим та малоефективним шляхом.

Таким чином, обрана тема є актуальною з огляду на сучасні тенденції реформування цивільного та господарського законодавства України, потребу у підвищенні рівня захисту прав учасників господарських правовідносин, а також з урахуванням завдань, визначених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Дисертаційне дослідження відповідає потребам юридичної науки в комплексному опрацюванні даної проблематики і становить суттєвий внесок у розвиток сучасної доктрини цивільного та господарського права.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Аналіз змісту дисертації свідчить про самостійність, цілісність і логічність наукового дослідження, яке відповідає сучасним вимогам до наукових праць. Актуальність теми обумовлена потребами удосконалення законодавства України в умовах євроінтеграції та недостатньою науковою розробленістю правового регулювання припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань.

Дисертація характеризується системним і комплексним підходом до предмета дослідження. Поставлені в роботі завдання кореспондуються з метою роботи – дослідженням теоретичних та практичних проблем правової регламентації припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань в Україні в контексті євроінтеграції, а також розроблення науково обґрунтованих висновків та практичних пропозицій і рекомендацій щодо розвитку національного законодавства з урахуванням європейського досвіду у відповідній сфері.

Високий ступінь наукової обґрунтованості досягнуто завдяки широкому використанню сучасного методологічного інструментарію. Дисертант використав значну нормативну, емпіричну і теоретичну базу, що включає українське та європейське законодавство, судову практику, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених.

Достовірність отриманих результатів підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях, в наукових публікаціях у фахових виданнях, а також застосуванням широкої емпіричної бази. Практична цінність результатів підтверджується можливістю їхнього використання в законотворчій діяльності, правозастосовній практиці, викладанні навчальних дисциплін і підготовці методичних матеріалів.

Автором вперше: розроблено на теоретичному та практичному рівнях модель господарсько-правових відносин щодо припинення господарських об'єднань шляхом реорганізації. Зокрема на теоретичному вимірі концептуалізовано саму процедуру припинення господарських об'єднань, модель взаємозв'язків їх учасників між собою під час реорганізації самого

об'єднання, а також механізми участі кредиторів та захисту їх прав в процесі припинення господарських об'єднань. Розроблені відповідні пропозиції для закріплення на законодавчому рівні, як на рівні кодексів, так і на рівні галузевого спеціального законодавства, окремих моделей правового регулювання не тільки самої процедури припинення господарських об'єднань, але і правових гарантій дотримання прав та законних інтересів кредиторів таких об'єднань; запропоновано для законодавчого закріплення в Україні модель припинення господарських об'єднань шляхом ліквідації. На теоретико-методологічному рівні обґрунтовано необхідність деталізації процесу ліквідації господарських об'єднань із диференціацією господарсько-правової відповідальності їх учасників в залежності від зв'язків між собою та між самим об'єднанням. Обґрунтовується та розробляється для законодавчого закріплення модель недопущення зловживань учасниками господарських об'єднань власними господарськими зобов'язаннями перед кредиторами, а також пропонується для включення в Кодекс України з процедур банкрутства окремих положень, які б закріплювали особливості ліквідації господарських об'єднань.

Зокрема дисертантом удосконалено: термінологічний інструментарій правової науки в частині визначення поняття та правової сутності такого феномену як «припинення підприємницького товариства» та «припинення господарського об'єднання». Обґрунтовано вживання в правовій науці та у законодавстві терміну «припинення юридичної особи» та «припинення суб'єкта господарювання», якщо йдеться про припинення суб'єкта господарювання та припинення юридичної особи як учасників правовідносин і суб'єктів права. Категорію «припинення підприємницького товариства» пропонується визначити як процес, який виникає на підставі рішення про припинення підприємницького товариства, внаслідок проведення якого відбувається припинення підприємницького товариства як суб'єкта цивільних правовідносин, що тягне за собою внесення запису про припинення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-

підприємців та громадських формувань; алгоритмізацію процедури ліквідації юридичної особи за положеннями Цивільного кодексу України. Зокрема детермінуються особливості процедури ліквідації підприємницьких товариств в залежності від вольового виміру самого суб'єкту господарювання: добровільна – реалізується власником чи уповноваженим на управління таким товариством органом, з причин не пов'язаних із неспроможністю такого товариства виконати власні зобов'язання в повному обсязі; примусова – реалізується у випадках, коли підприємницьке товариство неспроможне виконати власні зобов'язання в повному обсязі. Таке удосконалення стає можливим за умови імплементації у національне законодавство України положень Директиви ЄС 2019/1023, щодо реструктуризації (ліквідації) підприємницького товариства з урахуванням насамперед інтересів кредиторів. За таких умов держава повинна створити умови, за яких фінансування, яке надається в процедурі реструктуризації (ліквідації), та транзакції, що пов'язані з ними, будуть захищені від визнання недійсними чи іншого оспорювання; законодавче забезпечення різних форм припинення підприємницьких товариств на засадах уніфікації законодавства України та ЄС. Зокрема розроблені правові конструкції регулювання об'єднання процедур злиття та приєднання підприємницьких товариств та обґрунтована необхідність їх імплементації в ЦК України, Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», Закон України «Про акціонерні товариства». На законодавчому рівні пропонується під злиттям підприємницьких товариств розуміти сукупність відносин між суб'єктами господарювання, органами його управління та/або його власниками, внаслідок чого відбувається або створення нового підприємницького товариства – правонаступника з переданням йому всього майна, всіх прав та обов'язків декількох товариств, що припиняються внаслідок цього; або припинення одного або декількох товариств з переданням ним (ними) згідно з передавальним актом усього свого майна,

всіх прав та обов'язків іншому підприємницькому товариству – правонаступнику.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки й рекомендації мають високий ступінь обґрунтованості, підтверджену достовірність та значну наукову новизну, що свідчить про вагомий внесок автора у розвиток юридичної науки в галузі цивільного та господарського права.

Практична значимість результатів дослідження Кирпаня Б. В. полягає в тому, що сформульовані у дисертаційному дослідженні теоретичні положення, концепції, науково-обґрунтовані висновки та практичні рекомендації мають універсальний характер, спрямовані на вдосконалення правового регулювання припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань та можуть бути використані в:

- науково-дослідній роботі – для подальшого наукового дослідження проблематики правового регулювання припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань;

- законотворчій діяльності – для удосконалення окремих норм чинного законодавства України у сфері регламентації припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань, зокрема за рахунок імплементації окремих положень законодавства ЄС в означеній сфері;

- правозастосовній діяльності – для подальшого вдосконалення механізму припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань щодо запровадження чітких гарантій захисту прав кредиторів та гарантій невідворотності виконання підприємствами, що припиняються максимального обсягу, взятих на себе господарських зобов'язань;

- в освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Господарське право», «Корпоративне право», «Міжнародне приватне право», «Право Європейського Союзу», а також при підготовці підручників, навчальних посібників і навчально-методичних матеріалів із зазначених дисциплін.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів в опублікованих працях.

Результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднені на науково-практичних конференціях, а саме: XII Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (9-10 жовтня 2020 р., м. Дніпро); Міжнародній науково-практичній конференції «Право як ефективний суспільний регулятор» (19-20 лютого 2021 р., м. Львів); XIII Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (8-9 жовтня 2021 р., м. Дніпро); XIV Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (7-8 жовтня 2022 р., м. Дніпро); Науково-практичній конференції «Стратегії і трансформації юридичної науки в умовах сталого розвитку суспільства» (1-2 грудня 2023 р., м. Рівне); XXIII Міжнародній студентсько-аспірантській науковій конференції «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи» (26 квітня 2024 р., м. Львів); X Міжнародній науковопрактичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (5-7 грудня 2024 р., м. Кременчук).

Дисертантом основні положення дисертації викладено у 11 наукових працях, із яких 4 статті, 3 – у наукових фахових виданнях України, 1 публікація – в іноземному науковому фаховому виданні, а також 7 публікацій у тезах доповідей на наукових конференціях.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Кирпаня Б. В. є самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретичному і методологічному рівнях. У ній сформульовані положення, які мають суттєве значення для вдосконалення правового регулювання припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань, а також для гармонізації національного законодавства з *acquis* ЄС.

Дотримання принципів академічної доброчесності. У процесі аналізу дисертаційного дослідження Кирпаня Б. В. фактів порушення академічної доброчесності не встановлено. Всі випадки використання ідей, результатів і наукових праць інших авторів у дисертації мають відповідні належні посилання. Дисертація є результатом самостійного, оригінального дослідження, що засвідчується цілісністю авторської концепції, самостійністю наукових висновків та наявністю нових теоретичних і практичних результатів, які не повторюють зміст раніше опублікованих праць інших дослідників. Відтак, наукова робота повністю відповідає критеріям академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи загалом позитивно дисертацію Кирпаня Б. В. на тему «Правове регулювання припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань за законодавством України та Європейського Союзу», водночас доцільно звернути увагу на низку положень, які можуть слугувати предметом наукової дискусії або потребують додаткового обґрунтування й уточнення:

1. У підрозділі 1.2 дисертації автор пропонує періодизацію становлення правового регулювання припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань в Україні та ЄС, однак недостатньо обґрунтованими є критерії виокремлення етапів періодизації, особливо щодо розмежування підперіодів у межах періодів входження України до складу СРСР та після проголошення незалежності України.

2. У підрозділі 1.1 дисертації доволі детально представлено методологічну базу дослідження, зокрема автор вдається до широкого спектра методологічних підходів. Водночас у тексті відчувається нестача конкретних прикладів, які б продемонстрували застосування кожного з методологічних підходів до окремих об'єктів дослідження. Було б доцільно виразніше окреслити, у яких саме підрозділах застосовувався, наприклад, аксіологічний чи системно-генетичний підхід, і який науковий результат він дозволив отримати.

3. У розділі 3 дисертації слушно піднято питання відсутності в українському законодавстві чіткої моделі припинення господарських об'єднань, таких як асоціації, корпорації, консорціуми, концерни. Разом з тим, не зовсім зрозуміло, на яких саме джерелах базуються запропоновані автором моделі припинення таких об'єднань – практична апробація, судова практика, чи суто теоретичні конструкції. Було б доречним обґрунтувати, наскільки такі пропозиції є реалістичними для впровадження з урахуванням специфіки вітчизняного господарського права.

4. Незважаючи на слушні міркування щодо розширення механізмів захисту прав кредиторів у процедурах припинення, в роботі недостатньо запропоновано конкретних нормативних змін до національного законодавства. Наявність більшої кількості проектних пропозицій могли б посилити прикладне значення дисертації, особливо в контексті запропонованих новел.

5. Автором запропоновано залучення арбітражних керуючих до процедур ліквідації підприємницьких товариств поза межами процедур банкрутства (с. 116). Проте в роботі бракує аналізу щодо потенційного навантаження на відповідних фахівців.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер та жодною мірою не знижують загальної високої оцінки представленого дослідження. Вони, навпаки, свідчать про глибину поставлених автором питань і підтверджують складність обраної теми. Наявність таких положень лише підкреслює потенціал дисертації до подальшого розвитку у форматі монографічного дослідження. Дисертація Кирпаня Б. В. є цілісним, науково обґрунтованим дослідженням, яке відповідає вимогам до кваліфікаційних наукових праць.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Узагальнюючи результати дисертаційної роботи Кирпаня Богдана Володимировича на тему: «Правове регулювання припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань за законодавством України та Європейського Союзу», слід констатувати, що вона є

самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, яке відповідає сучасним критеріям науковості дослідження. Дисертація вирізняється ґрунтовним аналізом складної проблематики, належною аргументацією наукових положень, широким залученням національного й європейського нормативного матеріалу. У роботі запропоновано низку нових концептуальних підходів, теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій, які мають як наукову новизну, так і безпосередню прикладну цінність для правозастосування та законотворчої діяльності.

2. Дисертаційна робота Кирпаня Богдана Володимировича на тему: «Правове регулювання припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань за законодавством України та Європейського Союзу» за своєю актуальністю, ступенем наукової новизни, теоретичною та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (в редакції 01.01.2024 р.), а її автор – **Кирпань Богдан Володимирович** заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри міжнародного права

Університету митної справи та фінансів

доктор юридичних наук, професор

Оксана ЛЕГКА

Підпис О. Легкої
Проректор з наукової роботи
УМСФ

З.В. Приймаченко